

Η πρώτη μαρτυρία περί ισοκρατήματος (:)

[Ενημερώνω του φίλους αναγνώστες ότι λόγω μεγάλης ελλείψεως χρόνου δεν θα δημοσιεύω πλέον μόνο αυτοτελή άρθρα με μιά κάποια οργανωμένη δομή, όπως έκανα μέχρι τώρα. Πολλές αναρτήσεις στο εξής θα έχουν την μορφή σύντομης παράθεσης στοιχείων και πορισμάτων της έρευνας, που με την χάρη του Θεού ακόμα συνεχίζω, έστω και μετά πολλών εμποδίων. Ευχαριστώ όλους τους συστηματικούς και μη επισκέπτες της σελίδας αυτής, που ακόμα και μετά από παρέλευση τόσων μηνών απραξίας από μέρους μου, εξακολουθούν να διαβάζουν τα όσα μέχρι τώρα έχω αναρτήσει και κατά καιρούς με τιμούν και με την αποστολή θερμών προσωπικών μηνυμάτων εις ένδειξιν ενδιαφέροντος.]

Μελετώντας τον περίφημο κώδικα EBE 2061 (αρχών του 15ου αι., περιέχοντα την ασματική παράδοση μάλλον της Θεσσαλονίκης) εντόπισα στο φ 119r μέλη που είναι πολύ πιθανόν να φέρουν τις πρώτες ενδείξεις ισοκρατήματος. Πρόκειται για δύο τρισάγια ασματικά, πιθανότατα του τέλους της μεγάλης δοξολογίας του Όρθρου. Δεν μπορώ να είμαι σίγουρος για αυτό βέβαια, διότι ο γραφέας του φύλλου αυτού μάλλον δεν είναι ο ίδιος με τον γραφέα του υπόλοιπου κώδικα, όπως συμπεραίνω από το γεγονός ότι τόσο η μαύρη όσο και η κόκκινη μελάνη διαφέρουν από αυτές του υπόλοιπου κώδικα, ενώ η γραφή είναι αρκετά πιο μικρόσχημη, πυκνή και άτακτη από τα γειτονικά μέλη. Το σημείο που παρατίθενται, όμως, είναι ακριβώς μετά την ενότητα της μεγάλης δοξολογίας, στο σημείο που δίνονται οδηγίες για την ψαλμώδηση του αναστάσιμου τροπαρίου "Σήμερον σωτηρία τω κόσμω...".

Το πρώτο τρισάγιο φέρει την ένδειξη: **Θεσσαλονικαῖον κ[αι] ασματικόν, ψαλλόμενον τη λαμπρ[ή] μέχρι της αναλή[ψεως]· μετά αναβαστακτών (sic) ο δομέστικος ήχος γ' [άνευ διφώνου, ήτοι μέσος του γ']** *Ανεανεανες αβούα άγιος ο Θεός...*

Το δε δεύτερο: **έτερον τρισάγιον (sic) ήχος δ'· αναβαστακτόν** *Τον τρισάγιον ύμνον πάντες άσωμεν, άγιος ο Θεός...*

Το πρώτο μέλος ξεκινά από τον πλ α' με την απηχηματική φράση ανεανεανες που καταλήγει με το αβούα δύο έξω στον γ' ήχο. Το μέλος συνεχίζει ως τρίτος με μια σπειροειδή κίνηση γύρω από την βάση του γ' ακουμπώντας τον α' και κατερχόμενο μέχρι του πλ α' για να καταλήξει στον γ'. Κάτωθεν του μέλους υπάρχουν με κόκκινη μελάνη συντμήσεις ή παραλλαγές του μέλους, κατά τα συνήθη σε τέτοιου είδους κώδικες. Το πρωτοφανές σε αυτό το μέλος είναι ότι από την έναρξη του μέλους του τρισαγίου (μετά το αβούα) μέχρι το τέλος του σημειώνονται άνωθεν αυτού μικρά κόκκινα ίσα ανά τακτά διαστήματα (ανά δύο ή τρεις συλλαβές). Για την ακρίβεια, των ίσων αυτών προηγείται μία και μόνη τετράφωνη ανάβαση (ολίγον με υψηλή έμπροσθεν αυτής) ακριβώς πάνω από την συλλαβή "ά" της αρκτικής λέξεως άγιος του τρισαγίου. Μέχρι το τέλος και με συνέπεια ακολουθούν μικρά κόκκινα ίσα.

Τα ίδια περίπου συμβαίνουν και στο επόμενο τρισάγιο. Το μέλος ξεκινά μάλλον από τέσσερεις έσω (πλ δ') με σημείωση μιάς τετράφωνης καταβάσεως με κόκκινο πρό του μέλους ενώ από την συλλαβή "σά" της λέξεως τρισάγιον ξεκινούν να επιγράφονται του μέλους τα μικρά κόκκινα ίσα, που όπως και στην προηγούμενη περίπτωση επαναλαμβάνονται ανά δύο ή τρεις συλλαβές μέχρι τέλους.

Δύο στοιχεία με οδηγούν στην σκέψη ότι αυτά τα μικρά κόκκινα ίσα αποτελούν ένδειξη

ισοκρατήματος:

1. Ότι μάλλον εσκεμμένα γράφονται στην αντίθετη πλευρά από τις κόκκινες συντμήσεις/παραλλαγές του μέλους για να μην υπάρξει σύγχυση για τον ρόλο τους και,
2. Ότι και τα δύο μαθήματα φέρουν την ένδειξη "αναβαστακτόν" ή "μετά αναβαστακτών".

Η ακριβής έννοια του όρου "αναβαστακτόν" δεν νομίζω να διαφοροποιείται από την έννοια του συνηθέστερου όρου "βαστακτόν" (π.χ. "τούτο ψάλλεται όλον βαστακτόν" κ.λπ.), αν και δεν μπορώ να είμαι απόλυτος, μιάς και το θέμα είναι πολύ σκοτεινό και μελλοντικά στοιχεία μπορεί να το φωτίσουν καλύτερα.

Ως προς το τί θα μπορούσε να προσφέρει αυτή η σημείωση του ίσου ανα τακτά διαστήματα του μέλους, δεν μπόρεσα μέχρι τώρα να δώσω ικανοποιητική απάντηση. Στο δεύτερο τρισάγιο το ίσο φαίνεται να βαστάει τον φθόγγο του πλ δ' (Nη της νέας μεθόδου), λύση που έχει λογική αν σκεφτούμε ότι το μέλος εκτίνεται σχεδόν αποκλειστικά μέσα στο 5χορδο μεταξύ κυρίου και πλαγίου δ'. Στο πρώτο μέλος είναι πίο θολά τα πράγματα, ιδίως με την τοποθέτηση της 4φωνης αναβάσεως στην αρχή, που αν μετρηθεί από τον μέσο ήχο της μαρτυρίας μας δίνει έξω α', ενώ αν μετρηθεί από την βαθμίδα που το μέλος βρίσκεται εκείνη την στιγμή (γ' ήχος) μας δίνει έξω γ' (άνω Nη της νέας μεθόδου)! Επίσης, δεν εντόπισα κάποια σημειογραφική συστηματικότητα στην τοποθέτηση των ίσων σε συγκεκριμένα σημεία του μέλους. Μάλλον τυχαία φαίνεται.